

Anna J. Parzonko✉, **Magdalena Trzcinka**

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

Ocena potencjału atrakcyjności turystycznej pomników na Krakowskim Przedmieściu w Warszawie

Streszczenie. Celem opracowania była ocena potencjału atrakcyjności turystycznej pomników na Krakowskim Przedmieściu w Warszawie. Przeprowadzono badania empiryczne z zastosowaniem metody sondażu diagnostycznego, w tym techniki ankiety. Na podstawie uzyskanych wyników można dojść do wniosku, iż monumenty te są uważane za atrakcyjne turystycznie i raczej znane respondentom. Ankietowani akcentowali funkcję informacyjną pomników, rolę szkoły i Internetu w edukacji na ich temat oraz dowiedli, że pomniki mogą być elementami programów wyjazdów turystycznych o różnym charakterze – nie tylko zorganizowanych wycieczek szkolnych.

Słowa kluczowe: atrakcyjność turystyczna, pomnik, Krakowskie Przedmieście

Wstęp

Warszawa jest miastem o bardzo bogatej historii oraz dziedzictwie kulturowym, co czyni ją niewątpliwie atrakcyjną destynacją turystyczną. Miejsca, które cieszą się dużą popularnością wśród turystów, to między innymi centrum stolicy, Stare i Nowe Miasto, Łazienki Królewskie, Pałac Wilanowski oraz Krakowskie Przedmieście.

Większość z nich słynie z zabytków – tych, które przetrwały II wojnę światową bez większych uszkodzeń, ale również i tych, które tyle szczęścia nie miały i musiały być po tym konflikcie zbrojnym odbudowane. Na Krakowskim Przedmieściu znajdują się oba typy tych budynków. Według Petr wielu turystów nigdy nie odwiedza głównych zabytków danego miejsca – oglądają je tylko z zewnątrz, ale nie wchodzą do środka np. muzeum, zamku itp. (Petr, 2009). Brida i in. (2012) stwierdzili, że chociaż muzea odgrywają ważną rolę edukacyjną i są źródłem dochodu dla miasta, opłaty za wstęp zniechęcają do ponownych wizyt. Podobnie inne badanie wykazało, że muzea i galerie nie są uważane za ważne determinanty konkurencyjności turystyki (Enright i Newton, 2004), dlatego pojawia się pytanie: Jaką rolę odgrywają w kształtowaniu atrakcyjności turystycznej miejsca pomniki? Na Krakowskim Przedmieściu jest wiele monumentów i każdy z nich ma ciekawą historię,

Anna J. Parzonko ORCID: 0000-0002-2370-8154

✉ anna_parzonko@sggw.edu.pl

którą można zainteresować turystów. Są to również pomniki postaci bardzo ważnych dla historii Polski, więc ich wartość dzięki temu jest jeszcze większa. Pomniki mają wielką moc. W odróżnieniu od malarstwa czy grafiki, z którymi możemy się nie zetknąć i przejść przez życie bez jakiegokolwiek z nimi interakcji, z pomnikami stykamy się mimowolnie (Ożóg, 2014, s. 5). Tak więc powodami wyboru problematyki badawczej było poszukiwanie odpowiedzi na pytanie o potencjał atrakcyjności turystycznej pomników znajdujących się na Krakowskim Przedmieściu w Warszawie, który można wykorzystać na przykład w turystyce edukacyjnej, krajoznawczej lub religijnej.

Cel i metodyka

Celem głównym badań było poszukiwanie odpowiedzi na pytanie, czy pomniki na Krakowskim Przedmieściu w Warszawie można uznać za atrakcyjne turystycznie. Przeprowadzono badania empiryczne, wykorzystując metodę sondażu diagnostycznego. Podstawową techniką badawczą była ankieta. Badanie zostało przeprowadzone w miesiącach marzec/kwiecień 2021 r. na internetowej platformie PROFITEST. W badaniu uczestniczyło 109 osób.

Większość ankietowanych stanowiły kobiety (65 osób, czyli 60% wszystkich respondentów). Średni wiek wszystkich odpowiadających wynosił 30 lat. Wykształceniem średnim lub policealnym legitymowało się 54% badanych, a wyższym 41%.

Pomniki na Krakowskim Przedmieściu w Warszawie

Pomnik może występować w formie posągu, rzeźby, monumentalnego elementu architektonicznego, np. kolumny, fragmentu lub całej budowli, kopca ziemnego czy naturalnego głazu, a nawet nagrobka. Pomnik jest to „monumentalna rzeźba lub dzieło architektoniczno-rzeźbiarskie, wznoszone dla upamiętnienia osoby lub wydarzenia historycznego. [...] Rzeźba w architekturze oznacza trójwymiarową plastyczną kompozycję z różnych materiałów, np. drewna, kamienia, gipsu lub metalu (Szolginia, 1992, s. 126–139). Z biegiem czasu pojęcie pomnika się rozszerza o coraz bardziej abstrakcyjne twory z najróżniejszych materiałów. Najczęściej pomniki pod względem znaczeniowym konkretyzują związek przedmiotów materialnych z pamięcią postaci i zdarzeń historycznych lub mitycznych (Pruszyński, 1989, s. 57), odzwierciedlając epokę, w której zostały stworzone. Pomniki wznoszono od najdawniejszych czasów. W starożytności były to kolumny, posągi konne i łuki triumfalne na cześć wielkich władców, przywódców i wojowników. Wiązało się to z licznymi podbojami terytorialnymi Rzymian. W średniowieczu dominowały pomniki nagrobne (epoka ta znana jest z wielu epidemii, jakie dotykały ludność – przede wszystkim dżumy). Nic więc dziwnego, że ten typ pomników był najczęściej spotykanym, ponieważ śmierć w ówczesnym czasie była wszędzie – i w kulturze, i na ulicach. W okresie renesansu nastąpił powrót do wzorów antycznych, a więc dominowały przede wszystkim pomniki konne, które stały się elementem charakterystycznym wielu placów miejskich. Typ ten stał się jeszcze bardziej popularny w baroku i klasycyzmie – tworzono go w różnych odmianach. W okresie klasycyzmu stawiano też dużo kolumn i łuków triumfalnych. Dotychczasowa wartość artystyczna i wzniosłość pomników została pomniejszona w XIX w. w wyniku nadużywania atrybutów symbolicznych, alegorii oraz

przesadzania z ich formą i rozmiarem. Wiek XX stał się czasem rozwoju pomników – od tradycyjnych, realistycznych po nowoczesne, abstrakcyjne (Szolginia, 1991, s. 307).

Pomnik zawsze mówi „o człowieku jako jednostce oraz o ludziach jako społeczności, o czynach i zasługach pojedynczego człowieka i o czynach zbiorowych. [...] świadczy o wartościach społecznych, politycznych, państwowych, narodowych oraz ogólnoludzkich epoki w jakiej powstaje” (Grzesiuk-Olszewska, 2003, s. 5). Jest on symbolem ludzkich ideałów, celów, marzeń, wspomnień. Może być sposobem manipulacji, tworzenia sztucznego wizerunku i krajobrazu. Pomnik może też być po prostu „ładny” i stawiany w celach wyłącznie estetycznych. Pomimo wielu przeznaczeń, czy pozytywnych, czy negatywnych, każdy pomnik łączy jedna cecha – jest on trwały. Stanowi swego rodzaju łącznik pomiędzy przeszłością a przyszłością, a więc jest elementem dziedzictwa kulturowego.

Niektóre pomniki są na tyle znane i ważne dla społeczeństwa, że stały się symbolem miasta, jak np. pomnik Fryderyka Chopina w warszawskich Łazienkach Królewskich czy pomnik Obrońców Wybrzeża upamiętniający wydarzenia na Westerplatte. Pomimo bycia niemymi „mówią” wiele o tych miejscach i ich mieszkańcach oraz stają się lokalną atrakcją turystyczną.

O tym, jak bardzo ważne są pomniki, jak wielki przekaz i siłę w sobie zawierają, mówi historia. Na przykład podczas II wojny światowej okupanci niszczyli wiele głównie patriotycznych rzeźb, co spotykało się z emocjonalnym odbiorem zaanektowanych. Były one źródłem energii, motywacji i nadziei, że uda się kiedyś odzyskać wolność. Nawet w czasach niezależności, gdy coś kontrowersyjnego dzieje się z pomnikiem lub ma powstać nowy, spotyka się to z dużym zainteresowaniem ludności i mediów. Pomniki stanowią materialny sposób wyrażenia wartości, a jego zburzenie lub zniszczenie powoduje odczucie, jakby to samo działo się z jego metaforycznym znaczeniem i tylko od społeczności zależy to, czy daje przyzwolenie na niszczenie tego, czy jest temu przeciwna.

Krakowskie Przedmieście w Warszawie jest ulicą z bogatą i długą historią – świadkiem wielu bardzo ważnych wydarzeń dla Warszawy i całego kraju. Ulica ta przeszła proces od bycia mało znaczącą drogą dojazdową do stania się sercem miasta i jego symbolem. Na Krakowskim Przedmieściu umiejscowione są następujące pomniki:

- 1) figura Matki Boskiej Passawskiej (drugi, po powstałej w 1644 r. Kolumnie Zygmunta, najstarszy pomnik Warszawy),
- 2) kolumna z figurą Matki Boskiej z Dzieciątkiem (znajduje się na dziedzińcu kościoła akademickiego pod wezwaniem św. Anny),
- 3) pomnik kardynała Stefana Wyszyńskiego znajdujący się przy kościele Sióstr Wizytek,
- 4) ławeczka księdza Jana Twardowskiego (znajduje się pomiędzy hotelem Bristol a kościołem Sióstr Wizytek),
- 5) rzeźba Chrystusa dźwigającego krzyż (znajduje się na schodach kościoła pod wezwaniem św. Krzyża),
- 6) pomnik Mikołaja Kopernika (znajduje się przed Pałacem Staszica na początku Krakowskiego Przedmieścia),
- 7) pomnik Bartolomeo Calleoniego (znajduje się w głębi dziedzińca Akademii Sztuk Pięknych),
- 8) S-ławek (znajduje się na terenie kampusu Uniwersytetu Warszawskiego),

- 9) pomnik Bolesława Prusa (znajduje się na obszarze skweru ks. Jana Twardowskiego),
- 10) pomnik księcia Józefa Poniatowskiego (znajduje się przed Pałacem Prezydenckim),
- 11) pomnik Adama Mickiewicza (znajduje się na skwerze na Krakowskim Przedmieściu),
- 12) ławeczki Chopina (przy pałacu Zamoyskich, kościele św. Krzyża, pałacu Czapskich, pałacu Kazimierzowskim, kościele Sióstr Wizytek, Pałacu Prezydenckim oraz pałacu Wesslów).

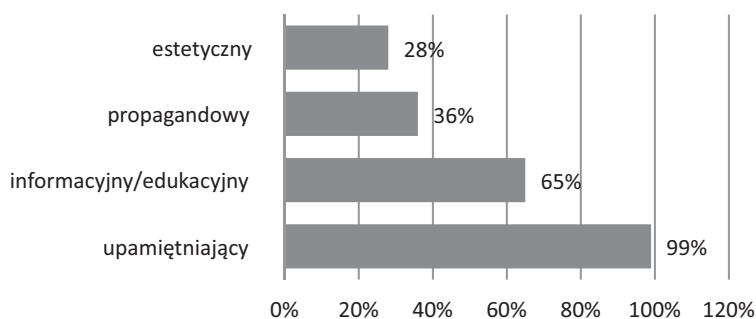
Atrakcyjność turystyczna pomników na Krakowskim Przedmieściu w opinii respondentów

Pojęcie atrakcyjności turystycznej według Kurka definiowane jest jako pojęcie złożone oraz względne, dotyczące jakiegoś konkretnego obszaru, regionu czy też miejsca. Owego pojęcia używa się w głównej mierze do oceny fragmentu przestrzeni. O tym czy dany obszar jest atrakcyjny decydują w głównej mierze subiektywne odczucia turysty. Turysta sam ocenia, czy otaczające go elementy przyrodnicze i społeczno-kulturowe zasługują na miano atrakcyjnych i mogą przyciągać innych podróżujących (Kurek, 2008, s. 24–26). Zdaniem Gołębskiego na atrakcyjność turystyczną składają się walory turystyczne, stan środowiska naturalnego oraz dostępność komunikacyjna obszaru (Gołębski, 2002). Pomniki składają się na walory kulturowe danego miejsca. Biorąc pod uwagę liczebność pomników na Krakowskim Przedmieściu w Warszawie, można stwierdzić, że stanowią one istotny potencjał atrakcyjności turystycznej miasta.

Głównym założeniem stawiania pomnika jest jego funkcja upamiętniająca konkretną osobę lub wydarzenie historyczne. Takiego zdania było 90% respondentów. Ponad połowa badanych dodatkowo podkreśliła rolę edukacyjną rzeźb. Dzięki niej możliwa jest edukacja turystów – czy to w zakresie tematów związanych z postaciami lub zdarzeniami, którym poświęcono dzieło, czy kształtowania w odbiorcach poszanowania dziedzictwa kulturowego i jego roli oraz budowaniu lub umacnianiu patriotyzmu i tolerancji. Można więc to wykorzystać w praktyce – poprzez uprawianie krajoznawstwa w ramach zajęć szkolnych, podczas indywidualnych lub grupowych wyjazdów turystycznych, jako tło do nauki o ważnych wydarzeniach historycznych czy postaciach z nimi związanymi. Opinie respondentów na temat celów stawiania pomników przedstawiono na wykresie 1.

Z badanych respondentów 66%, czyli 72 osoby, uważało, że powinno się stawiać pomniki. Przeciwnego zdania było 6% ankietowanych (7 osób). Pozostałe 28% (30 osób) z kolei nie miało zdania na ten temat. Warto jest się zastanowić, skąd wynika tak duży odsetek osób z brakiem zdania w tej kwestii. Być może były to osoby, które nie uważały pomników za wystarczająco ważny element dziedzictwa kulturowego lub nie interesowały się zagadnieniami z nimi związanymi. Powodem może być też nadmiar pomników – sama dzielnica Śródmieście w Warszawie liczy ich ponad 100, a w dodatku większość z nich przedstawia mężczyzn z bronią (Gruszczyński, 2019).

Najbardziej znanym respondentom pomnikiem Krakowskiego Przedmieścia okazał się posąg Mikołaja Kopernika – wskazała go połowa badanych. Przyczyny tego można doszukiwać się w położeniu rzeźby – na samym początku ulicy od strony Nowego

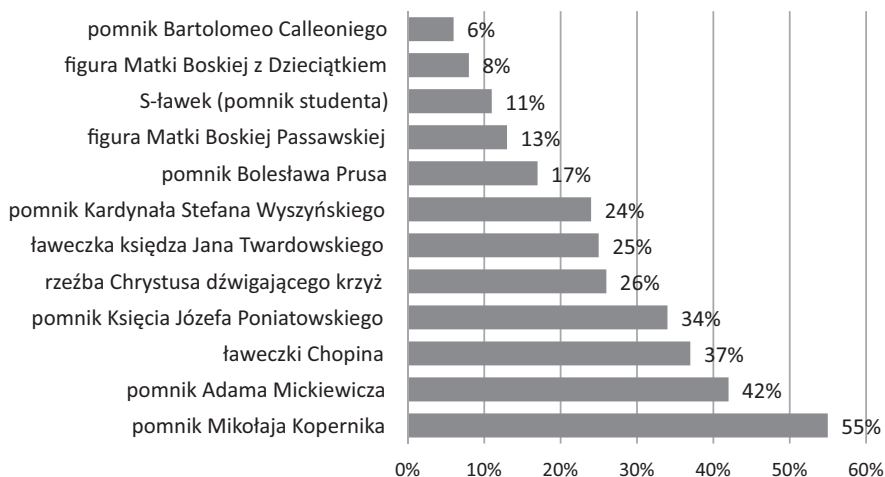

Wykres 1. Cele stawiania pomników w opinii respondentów [%]

Źródło: badania własne.

Światu oraz otwartej przestrzeni wokół niego – jest widoczny z daleka, zasłania go jedynie od południa Pałac Staszica. Oczywiście ważnym aspektem jest również znaczenie uczonego dla polskiego społeczeństwa. Dodatkowo zimą wokół posągu pojawiają się świąteczne konstrukcje świetlne, które zwracają na niego uwagę przechodniów zainteresowanych głównie kolorowymi formami. Kolejnymi najlepiej znanymi pomnikami były: pomnik Adama Mickiewicza i ławeczki Fryderyka Chopina. O ile pomnik poety również ma otwartą przestrzeń, a sama jego postać, podobnie zresztą jak kompozytora, jest znana w Polsce i na świecie, o tyle siedziska mają dodatkową, przyciągającą uwagę turystów cechę – są interaktywne, czyli pozwalają na posłuchanie wybranego utworu muzyka. Jest to ciekawy element, który sprawia, że obserwujący mogą doświadczyć innej relacji z obiektem niż z tzw. typowym pomnikiem i dzięki temu może on pozostać w ich pamięci. Są one też najmłodszymi pomnikami na tej ulicy, a więc mogą interesować turystów w związku ze swoją nowoczesnością. Jest ich kilka, ustawione są w 15 miejscach na Trakcie Królewskim, a na Krakowskim Przedmieściu znajduje się ich siedem. Zaskakujący jest fakt, że pomnik księcia Józefa Poniatowskiego, który znajduje się przed najbardziej popularnym zabytkiem architektury Krakowskiego Przedmieścia jakim jest Pałac Prezydencki, uplasował się dopiero na miejscu czwartym. Powodem tego może być kojarzenie obiektu tylko wzrokowo, a nie z nazwy lub mniejsza znajomość postaci. Rozpoznawalność wszystkich pomników Krakowskiego Przedmieścia przedstawiono na wykresie 2.

Nie tylko znajomość postaci, której poświęcony jest pomnik, ale także położenie i forma wpływają na jego odbiór i stopień zapamiętania. Jak wynika z wykresu 2, najbardziej rozpoznawalne są pomniki umiejscowione w widocznych miejscach. Te znajdujące się na dziedzińcach bądź w zaułkach już tak znane nie były, np. pomnik Bartolomeo Calleoniego i S-ławek. Wyróżniającymi się pomnikami są te umieszczone na cokołach. Rola cokołów jest tu szczególnie istotna, ponieważ potęguje „kontrast wielkości”, a także często umożliwia dostrzeżenie pomnika z większej odległości, co sprzyja jego dominacji nad przestrzenią, w której jest umieszczony. Ich rola nie kończy się jednak na tym.

Wykres 2. Najbardziej znane respondentom pomniki Krakowskiego Przedmieścia [%]

Źródło: badania własne.

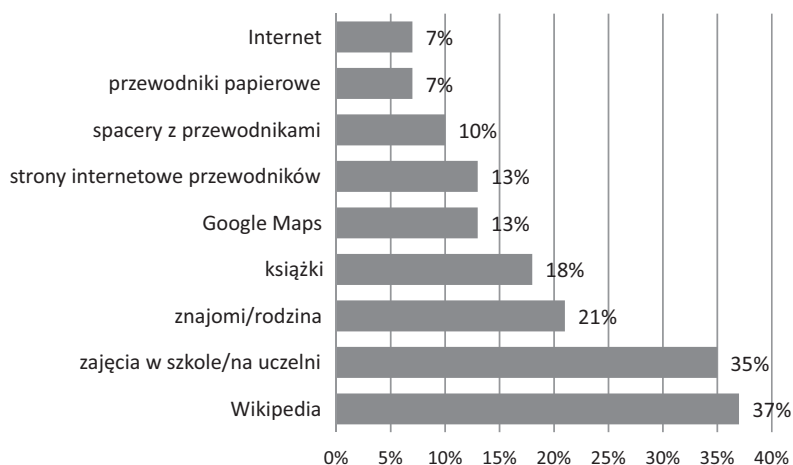
Poprzez umieszczenie rzeźb prezentowanych postaci na takim piedestale sugeruje się ich wyższość wobec obserwatorów pomników. Cokół służy zatem spotęgowaniu wrażenia wielkości i wyjątkowości postaci, a widza umieszcza jednoznacznie w pozycji niższości (Praczyk, 2012, s. 142).

Co piąty ankietowany wskazywał ławeczkę księdza Jana Twardowskiego. Razem ze S-ławką wpisuje się ona w charakterystyczny dla ostatnich lat trend stawiania pomników ławeczek, które w Polsce zyskały popularność pod koniec XX w. Pomniki ławeczki zawdzięczają swój swobodny charakter postaciom, które zazwyczaj upamiętniają (Praczyk, 2012, s. 144). Dla turystów ważnym aspektem zwiedzania jest relacja z obiektem. W tych dwóch przypadkach mogą oni usiąść obok postaci, zrobić sobie z nią zdjęcie, przytulić się do niej itp., czyli poczuć się bardziej zaangażowanym, niż gdyby postać po prostu stała na wysokim podeście. Oczywiście nie oznacza to, że każdy pomnik powinien być w taki sposób wykonany. Warto zwrócić uwagę na postać, jaka ona była, i do tego dostosować sposób jej prezentacji. W tym przypadku ksiądz Twardowski był osobą bardzo otwartą na drugiego człowieka, studenci także są postrzegani jako osoby towarzyskie i wesołe.

Ponad 3/4 ankietowanych (78% wszystkich odpowiadających) przyznało, że nie wie nic na temat ocenianych pomników. Wiedzą o pomnikach wykazało się 22% badanych (24 osoby), z czego 9 ankietowanych o postaciach, którym poświęcone są posągi i 15 ankietowanych na temat samych pomników. Najwięcej informacji respondenci posiadali na temat pomnika Mikołaja Kopernika – jego losów podczas II wojny światowej, a przede wszystkim o tablicy, która znajduje się na jego cokole. Jej losy mogą być respondentom znane m.in. dzięki książce *Kamienie na szaniec* Aleksandra Kamińskiego, do której niektórzy ankietowani nawiązywali w swoich odpowiedziach. Dodatkowo jedna osoba podała autora pomnika, a druga opowiedziała zabawną anegdotę, dlaczego to Kopernik

w Warszawie siedzi, a w Toruniu stoi – ponieważ w stolicy jest gościem, a w Toruniu gospodarzem. W przypadku pomnika Adama Mickiewicza respondenci podkreślali, że odsłonięto go w 100-lecie urodzin poety. Trzy osoby zwróciły uwagę, że ławeczki Chopina umożliwiają odsłuchanie jednego utworu kompozytora. Ostatnim wspomnianym pomnikiem była figura Matki Boskiej Passawskiej – jeden ankietowany podał, że jest on jednym z najstarszych pomników warszawskich. Podsumowując, tak naprawdę tylko 15 osób, czyli 14% odpowiadających, wiedziało coś na temat któregośkolwiek pomnika. Najważniejszymi źródłami przyczyniającymi się do popularyzacji informacji na temat pomników Krakowskiego Przedmieścia okazały się według badanych Wikipedia i zajęcia w szkole lub na uczelni. Najwyższą pozycję Wikipedii można uzasadnić łatwą dostępnością oraz bogatą bazą – jest ona zbiorem wiadomości z literatury i innych platform. Lekcje w szkole z kolei są dla wszystkich obowiązkowe, w tym również pisanie sprawdzianów z przekazanych przez prowadzącego zagadnień, tak więc sama ta sytuacja przyczyniać się może do pozostania w pamięci respondentów kilku faktów o pomnikach. Nie wyklucza się również możliwości zainteresowania danym tematem. Szczegółowe informacje na temat źródeł pozyskiwania informacji o pomnikach Krakowskiego Przedmieścia zamieszczono na wykresie 3.

Najczęstszymi formami zwiedzania Krakowskiego Przedmieścia były, poza wycieczkami szkolnymi, spacerowanie nastawione na krajoznawstwo czy oglądanie obiektów przy okazji wyjścia w innym celu oraz wyjazdy ze znajomymi lub rodziną. Chęć zwiedzania miasta z uwagi na postrzeganie go jako interesującego, a także możliwość spotkania się z rodziną lub znajomymi mieszkającymi w stolicy wykazały także badania, które realizowali Zawadka i Tomaszek (2021, s. 159). Te sposoby są dobrowolną aktywnością respondentów i świadczą o traktowaniu turystyki jako przyjemności i możliwości do poznawania świata, a więc i okolicznych pomników.

Wykres 3. Źródła wiedzy o pomnikach respondentów [%]

Źródło: badania własne.

Wnioski

1. Na podstawie przedstawionych w opracowaniu wyników badań można dojść do wniosku, że nie wszystkie pomniki Krakowskiego Przedmieścia są dobrze znane respondentom. Najbardziej rozpoznawalne są te umiejscowione w widocznych i uczęszczanych miejscach, a mianowicie pomniki Mikołaja Kopernika i Adama Mickiewicza.
2. Respondenci mają świadomość bogactwa kulturowego pomników i uważają je za atrakcyjne, a przede wszystkim ważne ze względu na wskazane przez nich główne cele ich stawiania – upamiętnienie i informację. Tworzy to możliwość wykorzystania pomników w turystyce edukacyjnej bądź krajoznawczej.
3. Najczęściej wymienianymi źródłami informacji o pomnikach Krakowskiego Przedmieścia były źródła internetowe, w tym głównie Wikipedia, oraz zajęcia w szkole bądź na uczelni, z kolei najczęstszą formą zwiedzania była wycieczka szkolna.
4. Tylko 2% badanych podczas zwiedzania nigdy nie zwracało uwagi na miejscowe pomniki, 66% było zdania, że powinno się je stawiać, a tylko 6% było przeciw. Świadczy to o dużym potencjale atrakcyjności turystycznej pomników. Ważny jest też aspekt znaczenia walorów kulturowych dla respondentów – prawie 60% badanych uważało je za najważniejszy element atrakcyjności turystycznej.
5. Z uwagi na małą liczebność próby badawczej badania nie mają charakteru reprezentatywnego tylko pilotażowy, w związku z tym nie uprawniają one do formułowania wniosków o charakterze ogólnym. Jednakże uważamy, że przeprowadzona analiza wskazuje przyszłe kierunki badań nad możliwością większego wykorzystania potencjału atrakcyjności turystycznej (w tym walorów edukacyjnych) pomników Krakowskiego Przedmieścia w Warszawie, szczególnie w turystyce edukacyjnej.

Literatura

- Brida, J.G., Meleddu, M., Pulina, M. (2012). Understanding urban tourism attractiveness: The case of the archaeological Ötzi museum in Bolzano. *Journal of Travel Research*, 51 (6), s. 730–741. DOI: <https://doi.org/10.1177/0047287512437858>
- Enright, M.J., Newton, J. (2004). Tourism destination competitiveness: A quantitative approach. *Tourism Management*, 25 (6), s. 777–788. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2004.06.008>
- Gołembski, G. (2002). *Kompendium wiedzy o turystyce*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Gruszczyński, A. (2019). Warszawska pomnikozna. W Śródmieściu jest już ponad 100 pomników, większość z nich przedstawia mężczyzn z bronią. Pobrano z: <https://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/7,54420,25268713,jakich-pomnikow-nam-potrzeba-ofiary-kapitalizmu-i-korpoludzie.html> (dostęp: 08.05.2021).
- Grzesiuk-Olszewska, I. (2003). *Warszawska rzeźba pomnikowa*. Warszawa: Wydawnictwo Neriton.
- Kurek, W. (2008). *Turystyka*. Warszawa: Wydawnictwo PWN.
- Ożóg, K.S. (2014). *Pomniki Lublina*. Lublin: Ośrodek Brama Grodzka – Teatr NN.
- Petr, C. (2009). Fame is not always a positive asset for heritage equity! Some clues from buying intentions of national tourists. *Journal of Travel and Tourism Marketing*, 26 (1), s. 1–18. DOI: <https://doi.org/10.1080/10548400802656694>
- Praczyk, M. (2012). Poznańskie pomniki początku XXI wieku jako forma wytwarzania tożsamości lokalnej. *Sensus Historiae*, vol. VI, 1, s. 133–150.

- Pruszyński, J. (1989). *Ochrona zabytków w Polsce*, Warszawa: PWN.
- Szolginia, W. (1991). *Ilustrowana encyklopedia dla wszystkich. Architektura i budownictwo*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowo-Techniczne.
- Szolginia, W. (1992). *Architektura*. Warszawa: Wydawnictwo Czasopism i Książek Technicznych SIGMA NOT.
- Zawadka, J., Tomaszek, K. (2021). Zachowania i preferencje turystów biznesowych odwiedzających Warszawę. *Turystyka i Rozwój Regionalny*, 15, 151–162. DOI: <https://doi.org/10.22630/TIRR.2021.15.14>

Evaluation of the tourist attractiveness potential of the monuments in Krakowskie Przedmieście in Warsaw

Abstract. The main purpose of the study was to determine the degree of tourist attractiveness of monuments in Krakowskie Przedmieście in Warsaw. On the basis of the obtained results, it can be concluded that these statues are considered attractive for tourists, rather known among the respondents. The respondents emphasized the informative function of monuments, the role of school and the Internet in education about the statues, and proved that they can be elements of programs of various types tourist trips – not only organized school excursions.

Key words: tourist attractiveness, monument, Krakowskie Przedmieście